

Pojem

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[1993](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[1993](#)

- ◆ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 31. 1. 1993
- ◆ philosophical diary – record, Czech, origin: 31. 1. 1993

Pojem

Uvažujeme-li o tom, jak bychom vymezili, co to je „pojem“, a uvážíme-li, co to znamená, že takové vymezení není možné bez pomoci jiných pojmů, musí nás napadnout otázka snad ještě zvláštnější, divnější: vymezujeme pak pomocí pojmů skutečně pojem – anebo jen pojem pojmu? Na první poslech nevíme, na čem se zachytit, tak nezvyklá je to otázka. Pokusme si její smysl přiblížit na příkladě geometrickém (filosofie se ustavila zřejmě nejenom zároveň s geometrií, ale za oboustranné vzájemné podpory a pomoci: Thalés je uváděn jako první filosof, ale také jako první geometr, a je po něm pojmenována jedna věta, která mu je připisována; podobně Pythagoras, jen o něco později žijící filosof, byl přesvědčen o vševládnoucí moci čísel a je mu připisována jiná geometrická věta; atd.). Vezměme dva trojúhelníky, jeden obecný a druhý rovnostranný. Chceme-li je „mínit“ a uvažovat o nich, musíme tak učinit pomocí pojmů, neboť bez pojmovosti, tj. bez myšlení, které se naučilo se spravovat pomocí pojmů, nelze mínit nic takového jako obecný trojúhelník nebo (rovněž obecný, i když přece jen konkrétnější) trojúhelník rovnostranný. Uvažujme tedy především dvou pojmů, pojmu trojúhelníka obecného a pojmu trojúhelníka rovnostranného. Jaký je vůbec rozdíl mezi trojúhelníkem jako rovinným obrazcem a pojmem trojúhelníka? Důležitost toho, že jsme vybrali právě geometrický útvar, spočívá v tom, že trojúhelník se nikde na světě „nevyskytuje“ sám od sebe (jako např. kámen, strom, pták, zvíře), ale je výtvozem naší mysli, tj. musím být docela určitým způsobem pojmově (za pomoci pojmů) konstituován, konstruován: trojúhelník je tedy naší přesnou myšlenkovou konstrukcí (narýsujeme-li jej, je to vždycky jen přibližná napodobenina oné přesně myšlené konstrukce).

(Berlín, 930131–2)